

PODRĘCZNIK JAKO NARZĘDZIE DO INTERPRETOWANIA LITERATURY I SAMOKSZTAŁCENIA

*MATERIAŁ ĆWICZENIOWY
DO ANALIZY PODRĘCZNIKÓW SZKOLNYCH
DO KSZTAŁCENIA LITERACKIEGO I
KULTUROWEGO W SZKOLE
PONADGIMNAZJALNEJ*

Opr. dr Anna Adamczuk-Stęplewska

KRYTERIA OGLĄDU I OCENY PODRĘCZNIKA DO JĘZYKA POLSKIEGO (Z.Uryga)

Kryteria oceny podręcznika należy podzielić na:

- ▶ Merytoryczne
- ▶ Dydaktyczne
- ▶ Edytorskie

MERYTORYCZNE KRYTERIA OCENY PODRĘCZNIKA DO JĘZYKA POLSKIEGO

(ocena poziomu naukowego podręcznika oraz przydatności wiedzy przekazywanej w jego ramach).

Należy wziąć pod uwagę następujące aspekty:

- ▶ udział oraz wzajemny stosunek i hierarchię różnych elementów wiedzy o przedmiocie,
- ▶ dominujące strategie przekazywania wiedzy,
- ▶ koncepcje wprowadzania ucznia w świat tradycji i aktualizowanie przeszłości,
- ▶ zgodność zawartej w podręczniku wiedzy z aktualnym stanem badań naukowych i jej stosunek do upowszechnionych poglądów (np. kanon dzieł, ocena arcydziełności utworów).

DYDAKTYCZNE KRYTERIA OCENY PODRĘCZNIKÓW DO JĘZYKA POLSKIEGO

(spojrzenie na podręcznik jako narzędzie pracy umysłowej)

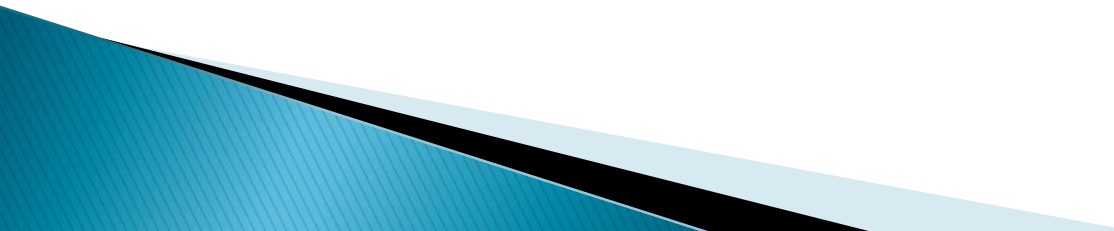
Należy wziąć pod uwagę następujące aspekty:

- ▶ zgodność treści podręcznika z podstawą programową,
- ▶ wyobrażenie ucznia jako adresata podręcznika,
- ▶ funkcję kierowania pracą umysłową ucznia oraz wprowadzania w technikę uczenia się i samokształcenia,
- ▶ samokształceniowe aspekty podręcznika.

EDYTORSKIE KRYTERIA OCENY PODRĘCZNIKA DO JĘZYKA POLSKIEGO

(śledzenie obecności elementów dydaktycznego i edytorskiego sterowania uczeniem się oraz jak służą samodzielności ucznia oraz swobodzie i celowości działań nauczyciela)

Należy zwrócić uwagę na następujące aspekty:

- ▶ koncepcja wiązania lub rozdzielania podstawowych trzonów konstrukcji podręcznika,
 - ▶ współdziałania rozwiązań typograficznych z koncepcją dydaktyczną podręcznika w funkcjonalnym przekazie treści,
 - ▶ funkcjonalność materiału ilustracyjnego.
-

PODRĘCZNIK JAKO NARZĘDZIE DO KIEROWANIA PRACĄ UMYSŁOWĄ ORAZ WPROWADZANIA W TECHNIKĘ UCZENIA SIĘ I SAMOKSZTAŁCENIA

Podręcznik powinien zawierać takie elementy jak:

- ▶ tworzenie sytuacji problemowych wymagających poszukiwania rozwiązań, dokonania oceny, wartościowania,
- ▶ pytania i polecenia sterujące analizą i interpretacją dzieł i zjawisk,
- ▶ pytania kontrolne służące utrwalaniu, porządkowaniu i scalaniu wiedzy,
- ▶ układ informacji zapobiegające mechanicznemu uczeniu się,
- ▶ wykorzystanie materiału ikonicznego jako integralnego składnika informacji podręcznikowej.

PODRĘCZNIK JAKO NARZĘDZIE DO SAMODZIELNEGO UCZENIA SIĘ

Należy uwzględnić następujące aspekty:

- ▶ wprowadzanie w bibliografię przedmiotu odpowiadającą możliwościom percepcyjnym uczniów i celom motywacyjnym,
- ▶ zachęcenie ucznia do samodzielnego zdobywania wiedzy z różnych źródeł,
- ▶ elementy narracji podręcznika oddające klimat epoki, nastrajające do odpowiedniej problematyki,
- ▶ wiązanie treści kształcenia ze współczesnym stylem uczestnictwa w kulturze,
- ▶ bezpośrednie instrukcje inspirujące do samodzielnego poznawania ciekawych zagadnień,
- ▶ dodatki medialne do podręczników wskazujące drogi do samodzielnego uczenia się.

INSTRUKCJA

ANALIZY PODRĘCZNIKÓW DO JĘZYKA POLSKIEGO W SZKOLE PONADGIMNAZJALNEJ

1. Jakiej dominancie kompozycyjnej podporządkowany jest układ treści kulturowych i literackich?
2. Jak autorzy definiują cele kształcenia, określają ucznia jako adresata publikacji oraz koncepcję prezentacji treści nauczania?
3. Opisz obudowę metodyczną podręcznika (autorską koncepcję kształcenia, sposób formułowania zadań i poleceń).
4. Jak wygląda sposób komunikowania się z uczniem (system objaśnień, odnośniki, elementy edytorskie)?
5. W jaki sposób pomaga nauczycielowi w prowadzeniu lekcji, projektowaniu działań i starowanie pracą umysłową ucznia?
6. Czy materiał ćwiczeniowy uwzględnia poziom kształcenia? Jeśli tak to w jaki sposób.
7. W jaki sposób sprzyja samodzielnemu uczeniu się?
8. Czy podręcznik posiada pakiet zadań kontrolnych, podsumowujących?
9. Czy szata edytorska jest czytelna i adekwatna dla poziomu kształcenia?
10. W jaki sposób autorzy podręcznika motywują do nauki, odwołują się do zainteresowań ucznia?
11. W jaki sposób wykorzystywane są pozaliterackie teksty kultury?
12. W jaki sposób autorzy podręcznika odwołują się do aspektu wychowawczego?
13. Oceń przygotowanie edytorskie podręcznika (czcionka, kolorystyka, jakość reprodukcji itp.)

PODSUMOWANIE : JAK JEST?

1. Wykład – pogadanka heurystyczna → Eseistyka – metoda problemowa
2. Historia literatury → Układ problemowy
3. Gotowa informacja → Informacja zaszyfrowana
4. Autor wszechwiedzący → Autor pośredniczący
5. Metody podające → Metody aktywizujące
6. Strukturalne podejście do tekstu literackiego → Lektura jako nauka myślenia
7. Nauka o literaturze → Nauka o kulturze (integracja)
8. Wiedza historycznoliteracka → Kompetencje (ćwiczenia w oparciu o fragmenty tekstów literackich)
9. Linearny układ treści (presja czasu) → Kontekstowy układ treści (swobodny dobór materiału do zajęć)

JEST KOMPROMISOWO

PODSUMOWANIE: JAK POWINNO BYĆ? (M.PIENIAŻEK)

1. Należy wykorzystywać antropologiczne narzędzia literaturoznawczych do analizy i interpretacji literatury.
2. Postrzegać literaturę i język w kategoriach indywidualnego doświadczenia i wrażliwości (podmiotowość ucznia).
3. Spójność z otaczającymi młodzież stylami uczestnictwa w kulturze.
4. Realizacja dyskursu z wpisanym weń głosem ucznia (lektura z perspektywą na samopoznanie).
5. Podręcznik powinien uwzględniać rozproszoną, nieustannie aktualizującą się podmiotowość ucznia (zindywidualizowany styl czytania).
6. Postawienie na literaturę współczesną (zmiana w rozumieniu współczesności).
7. Uczenie „otwierania znaczeń”, a nie ich prezentacji.
8. Ukazanie tekstu jako podstawy dialogu o doświadczeniu i przeżyciu.
9. Zmiana w rozumieniu interpretacji (to nie „sztuka objaśniania”, ale „sztuka konstruowania”).
10. Uczenie konfrontowania własnego doświadczenia z doświadczeniem autora dzieła literackiego.
11. Podręcznik powinien w taki sposób ujmować literaturę, by uczeń mógł za każdym razem budować wiedzę o samym sobie (epifania).
12. Podręcznik powinien wystrzegać się gotowych formuł, konkluzji.

KONKLUZJA

HISTORIA LITERATURY

STRUKTURALIZM

(TEKST LITERACKI JAKO PODMIOT DZIAŁAŃ)

KOMPROMIS

PROBLEMATYZOWANIE LITERATURY

POSTSTRUKTURALIZM I ANTROPOLOGICZNE

NARZĘDZIA LITERATUROZNAWCZE

(ODBIORCA LITERATURY – UCZEŃ JAKO PODMIOT DZIAŁAŃ)